

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЛІЗИНГОВОГО ФІНАНСУВАННЯ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

THE EFFECTIVENESS OF LEASE FINANCING IN THE CURRENT ECONOMIC CONDITIONS

У статті розглянуто ефективність лізингового фінансування в сучасних економічних умовах, що супроводжуються зміною податкового законодавства. Досліджено сутність лізингу та особливості його застосування порівняно з іншими джерелами фінансування оновлення необоротних активів. Крім того, у роботі розглянуто основні переваги, які отримують учасники лізингового процесу: лізингоодержувач, лізингодавець, продавець та безпосередньо держава. Доведено, що поряд із значними перевагами лізингу перед іншими формами фінансування, існують недоліки його використання, що знижують його ефективність. Особливу увагу приділено визначенню проблем, які вирішують підприємства в процесі своєї діяльності при використанні лізингового фінансування. Висновки, зроблені у роботі, дають можливість оцінити сучасне становище та необхідність використання лізингових операцій.

В статье рассмотрена эффективность лизингового финансирования в современных экономических условиях, сопровождающихся изменением налогового законодательства. Исследована сущность лизинга и особенности его применения по сравнению с другими источниками финансирования обновления основных средств. Кроме того, в работе рассмотрены основные преимущества, которые получают участники лизингового процесса: лизингополучатель, лизингодатель, продавец и непосредственно государство. Доказано, что наряду со значительными преимуществами лизинга перед другими формами финансирования, существуют недостатки его использования, которые снижают его эффективность. Особое внимание уделено определению проблем, которые решают предприятия в процессе своей деятельности при использовании лизингового финансирования. Выводы, сделанные в работе, дают возможность оценить современное положение и необходимость использования лизинговых операций.

The article reviews the effectiveness of lease financing in the current economic conditions, accompanied by changes in tax legislation. The essence of leasing and especially its use compared with other sources of funding renewal of fixed assets. In addition, the paper considers the main benefits that members receive leasing process: the lessee, lessor, seller and directly state. It is shown that along with the significant advantages of leasing over other forms of financing, there are disadvantages of its use, reducing its effectiveness. Particular attention is given to the problems that solve enterprise's activities when using lease financing. The conclusions of the work, make it possible to evaluate contemporary possibilities and the need for leasing transactions, because at the present stage of development of market relations, leasing in Ukraine is the most effective tool for long-term financing when purchasing any vehicles or equipment. The introduction of leasing operations will update the core business by increasing

access to external sources of financing that will quickly modernize production and direct savings to other needs.

Ключові слова: лізинг, зовнішні джерела фінансування необоротних активів, види лізингу, ефективність лізингових операцій, суб'єкти лізингових відносин.

Вступ. На сьогодні більшість підприємств України через брак фінансових ресурсів та складність процесу кредитування не в змозі забезпечити відповідний рівень технологічного оновлення виробничого процесу. Для вирішення цієї надскладної проблеми використовуються лізингові операції, що значно полегшують зазначений процес, сприяють підвищенню конкурентоспроможності підприємства, збільшують прибутки та податкові надходження до бюджетів різних рівнів. Тобто використання лізингу - це об'єктивна необхідність в сучасних економічних умовах.

Особлива цінність такого фінансового інструменту як лізинг відчутна в країнах з нестабільними економічними умовами, зазвичай підприємства яких, потребують значних капіталовкладень для підтримки або оновлення основних виробничих засобів. Ці процеси ускладнюються нерозвиненістю або взагалі відсутністю фінансового ринку та налагодженої фінансової системи. Під зазначені умови підпадає сучасна економічна ситуація, що склалася в Україні і саме лізинг є тим фінансовим інструментом, який надає змогу підприємствам придбати необхідне обладнання на умовах поступової сплати коштів за рахунок грошових потоків, що генеруються при його використанні.

Подальше вивчення особливостей лізингу в сучасних економічних умовах, що супроводжуються зміною податкового законодавства, надасть можливість підприємствам використовувати переваги цієї форми фінансування поряд з іншими традиційними, такими як кредит. Саме в цьому і полягає актуальність проведеного дослідження.

Незважаючи на те, що питання лізингу як форми фінансування необоротних активів досліджувалася багатьма українськими та зарубіжними науковцями, такими як Ладюк О.Д.[1], Ларіонова К.Л.[2], Яремчук О.В.[3], Подік А.В.[4], Ярошевич Н.Б.[5], Башкатова С.В.[6], Брус С.І.[7], Соболев Л.В.[8] та інші, проте багато питань залишаються невивченими через постійне удосконалення процесу лізингового фінансування та нестабільний розвиток економіки України. Потребують подальшого вивчення питання вибору оптимального обсягу джерел капіталовкладень, визначення перспективних напрямів фінансування розвитку за допомогою лізингу.

Постановка завдання. Метою представленої роботи є дослідження лізингу, як джерела фінансування необоротних активів підприємства в сучасних економічних умовах; визначення основних переваг та проблем, що

виникають при лізинговому фінансуванні, порівняно з іншими формами; аналіз сучасної ситуації на ринку лізингових послуг та змін, що відбулись у сфері лізингових послуг у зв'язку із зміною податкового законодавства.

Методологія. Для вирішення завдань дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, а саме: діалектики, формалізації, порівняння, синтезу, логічного узагальнення.

Результати дослідження. На сьогоднішній день, особливо гостро постає проблема пошуку ефективних джерел фінансування оновлення основних засобів підприємств як виробничої так і невиробничої сфер.

Про необхідність активізації процесу відтворення основних фондів свідчать статистичні дані, а саме: на вітчизняних підприємствах від 60-80% обладнання фізично зношене або морально застаріло, 40% основних засобів функціонує більше 20 років, ще 40% - від 10-20 років [8]. Аналіз тенденцій структурних перетворень економіки свідчить, що без всебічно обґрунтованих інвестицій у пріоритетні галузі народного господарства не обійтись.

Як вже було зазначено вище, через складність отримання фінансових ресурсів таких як кредит та інвестиції підприємства змушені шукати альтернативні джерела фінансування оновлення основних фондів – вирішенням цієї проблеми може стати лізинг.

При порівнянні лізингу з кредитом можна визначити, що придбання майна за договором лізингу значно вигідніше і доступніше, проте може здатися, інакше, через те що сума виплат за договором лізингу може бути на декілька процентних пунктів вище, але таке порівняння лізингу та кредиту буде некоректним, оскільки воно не враховує оптимізацію податків – головну перевагу лізингу над кредитом.

Крім того, варто зазначити, що предмет лізингу зазвичай виступає єдиним забезпеченням, додаткове забезпечення потрібно в рідкісних випадках, коли ліквідність устаткування невисока. Для отримання кредиту на тривалий термін необхідне обов'язкове оформлення в заставу майна, що значно перевищує за вартістю суму кредиту. Лізинг передбачає фінансування на більш тривалий термін та фіксовану ставку без права одностороннього перегляду. Поза тим, у лізингу виокремленні майнова та операційна складові комерційних ризиків: майно, що перебуває у власності у лізингової компанії, захищено від вимог кредиторів лізингоодержувача. Отримання лізингового фінансування істотно простіше, лізингові операції не погіршують показників фінансової стійкості та ліквідності підприємства, оскільки на балансі підприємства відображається тільки заборгованість за поточними лізинговими платежами, що надає додаткові можливості для залучення позикових коштів. Отже, можна стверджувати, що лізинг має ряд переваг, які можуть забезпечити ефективне фінансування суб'єктів лізингових відносин [1].

Для більш повного розуміння переваг лізингу необхідно також розглянути ті переваги які отримує основні учасники зазначеного процесу.

Основними перевагами лізингу для лізингоодержувача є те що:

- лізинг передбачає стовідсоткове фінансування і не вимагає швидкого повернення всієї суми боргу;
- лізинг забезпечує фінансування орендаря у точній відповідності з потребами в активах. Це особливо вигідно дрібним позичальникам, для яких зазвичай неможливо фінансування за допомогою позики або поновлюваного кредиту, їх отримують більш солідні компанії, тобто лізингова угода може бути розроблена з урахуванням специфічних особливостей лізингоодержувачів;
- більшість лізингоодержувачів мають довгострокові фінансові плани протягом реалізації яких, їх фінансові можливості обмежені. Лізинг дає можливість подолати такі обмеження, що сприяє більшій мобільності при інвестиційному і фінансовому плануванні;
- при лізингу питання придбання і фінансування активів вирішується одночасно;
- придбання активів за допомогою лізингу надає змогу виконувати "золоте правило фінансування", згідно якому фінансування повинно здійснюватися протягом всього терміну використання активу та якщо при купівлі активу використовується позиковий капітал, то звичайно потрібно більш швидке погашення позики, ніж термін експлуатації активу;
- на відміну від купівлі майна, погашення лізингових платежів відбувається за фіксованим графіком, тобто лізингоотримувач має більше можливостей координувати свої витрати на фінансування капітальних вкладень та надходження від реалізації продукції, забезпечуючи тим самим стабільність фінансових планів;
- лізинг надає можливість лізингоотримувачу використовувати більше виробничих потужностей, ніж при купівлі того ж самого активу, а тимчасово вивільнені фінансові ресурси він може використати на інші цілі;
- за допомогою лізингу відбувається реалізація більшої кількості продукції виробництва, саме тому державна політика, як правило, спрямована на заохочення і розширення лізингових операцій;
- лізингоотримувач, у випадку низької рентабельності, має можливість скористатися процедурою зворотного лізингу і таким чином отримати пільгове оподаткування прибутку;
- лізинг надає змогу лізингоотримувачу, який не має значних фінансових ресурсів, розпочати проект;
- наприкінці лізингового договору, лізингоотримувач має можливість отримати високу ліквідаційну вартість предмету лізингу, що в більшості випадків є визначальним для прийняття рішення про використання лізингу.

Крім перерахованого, лізингоотримувач має ряд переваг при обліку орендованого майна, до таких можна віднести:

- лізингові платежі, сплачувані орендарем, враховуються у нього в собівартості, тобто кошти на їх сплату формуються до затвердження оподатковуваного прибутку;
- лізинг не збільшує суму боргу в балансі орендаря та не призводить до дисбалансу власних і позикових коштів, тобто можливості лізингоодержувача з отримання додаткових позик не знижуються;
- облік та амортизація лізингового майна відображається в балансі лізингодавця. Термін лізингу, як правило, відповідає періоду амортизації предмету лізингу, але термін лізингової угоди зазвичай буває меншим та чим більший термін лізингу і відповідно, нижче залишкова вартість майна, тим вільніше умови його експлуатації та подальшого використання.

Стосовно переваг лізингу для лізингових компаній, то до них можна віднести:

- право власності на передане в лізинг майно дає істотні податкові пільги. Компанії з високим рівнем оподатковуваного прибутку не забирають частину податкових пільг у орендарів з пільговим режимом оподаткування прибутку через більш низьку ставку орендної плати ніж відсотки за кредитом на придбання того ж майна;
- оскільки передане у лізинг майно залишається у власності лізингодавця, останній може використовувати це майно в невиробничих цілях (наприклад, в якості додаткового кредитного забезпечення);
- висока ліквідаційна вартість предмету лізингу при використанні прискореної амортизації, дає можливість отримати чималий прибуток .
- допомога в продажі предмету лізингу продавцеві з боку лізингодавця. Відповідно до таких угод, продавець від імені лізингодавця пропонує клієнтам фінансування поставок своєї продукції за допомогою лізингу;
- інвестиції у вигляді майна, на відміну від грошового кредиту, знижують ризик неповернення коштів, оскільки лізингодавець зберігає право власності на передане в лізинг майно;
- основна роль під час підготовки і проведенні лізингової операції залишається за лізингодавцем. Вартість цих послуг займає не малу частку комісійної винагороди лізингодавця;
- лізингодавець має можливість знаходити додаткові фінансові ресурси для продовження та розширення своєї діяльності, закладаючи здане в лізинг майно або поступаючись правом вимоги лізингових платежів;
- лізинг направляє фінансові ресурси безпосередньо на придбання матеріальних активів, тим самим, нівелюючи проблему нецільового використання кредитних коштів;

- інвестиції у виробниче обладнання, за допомогою лізингу, гарантує генерування доходу, що покриває зобов'язання по лізингу.

Наступним кроком нашого дослідження є визначення переваг для таких учасників лізингового процесу, як продавці. Переваги лізингу для продавців лізингового майна такі: продавець предмету лізингу отримує додаткові можливості збуту своєї продукції; угода для продавця виглядає менш ризиковою, так як лізингодавець бере на себе ризик повернення вартості майна через лізингові платежі.

Нарешті означимо, які переваги отримує держава лізингоодержувача: лізинг збільшує конкуренцію між джерелами фінансування; лізинг підвищує загальний рівень капіталовкладень; сума лізингових угод не враховується у підрахунку національної заборгованості, тобто з'являється можливість перевищити ліміти кредиторської заборгованості встановлені Міжнародним валютним фондом по окремим країнам [4].

Разом з перерахованими вище перевагами, лізинг має значні недоліки, які проявляються як у фінансово - кредитній сфері так і у невирішених бухгалтерських проблемах:

- від довгострокового кредиту лізинг відрізняється підвищеною складністю організації, яка полягає у більшій кількості учасників;
- при фінансовому лізингу орендні платежі не припиняються до кінця контракту, навіть якщо науково-технічний прогрес робить лізингове майно застарілим;
- лізингоодержувач не виграє на підвищенні залишкової вартості устаткування;
- зворотній міжнародний лізинг, що заснований на податковій основі, обертається збитками для країни лізингодавця;
- при міжнародних мультівалютних лізингових угодах відсутні повні гарантії від валютних ризиків (проблема переноситься з одного учасника на іншого).

Тим не менш, позитивних моментів, властивих лізингу, набагато більше, ніж негативних, а досвід розвитку лізингу підтверджує його роль в оновленні виробництва, розширенні збуту продукції та активізації інвестиційної діяльності. Особливо привабливим лізинг стає з введенням податкових та амортизаційних пільг.

Проведене дослідження ринку лізингових послуг України свідчить про його кризовий стан.

Починаючи з 2008 року зі зростанням ринку лізингу збільшувалася і кількість його учасників. За даними Держфінпослуг, кількість зареєстрованих компаній з ліцензіями на надання послуг фінансового лізингу налічується близько двохсот. Проте кількість компаній, які реально надають послуги лізингу та мають ресурс для того, щоб фінансувати нові контракти, з початком кризи скоротилася втричі [8]. Сьогодні ж активно діючих лізингодавців небагато, другі в очікуванні, треті обслуговують лізингові

портфелі, які сформували до кризи. Фактично їх завдання сьогодні повернути ті кошти, які вони вклали в активні операції. Подальша доля таких компаній, залежить від майбутньої економічної ситуації в Україні, але вже зараз можна зробити певні висновки, що та незначна кількість лізингових компаній, яка працює зараз сформує лізинговий ринок на наступні роки.

Ще однією проблемою для лізингових компаній, що прозоро працюють на цьому ринку є прострочена заборгованість по лізинговим угодам [8]. Більш того, сьогодні, лізинговий ринок співвідноситься з ринком банківських послуг і якщо банки констатують, що обсяг їх простроченої заборгованості по кредитах становить приблизно 20%, такі ж данні ми можемо спостерігати у лізингових компаній, а в деяких випадках він становить від 20% до 30%.

Все вищезазначене призводить до підвищення процентної ставки, однак основними причинами їх підвищення є ризики, що супроводжують діяльність лізингових компаній. Проте останні зазначають, що сподіваються на її зниження у зв'язку із зміною податкового законодавства та державною підтримкою, а саме: прийняття Податкового кодексу України скасовує дискримінаційний характер оподаткування лізингу в порівнянні з іншими фінансовими послугами.

На таких основних змінах варто зосередити увагу та дати їм оцінку. В першу чергу необхідно зазначити, що сплата податку на додану вартість (ПДВ) з лізингової комісії, яка перевищує облікову ставку Національного банку України скасовано. Це відобразиться на зменшенні лізингової процентної ставки для споживача і підвищенні прибутковості компаній.

Крім того, при вилученні предмета лізингу та його подальшому продажі, лізингодавець буде виплачувати ПДВ лише з різниці, а не з усієї вартості зазначеного майна. Це також є позитивним, оскільки для лізингоотримувача сума раніше сплачуваного ПДВ буде фактично зараховуватися в суму боргу, зменшуючи тим самим її розмір. Ще одним позитивним аспектом, який надасть змогу зменшити процентні ставки по валютному лізингу – це фактична відсутність ПДВ при курсовій індексації платежів, що максимально наближає лізинг з точки зору оподаткування до банківського кредитування [9]. Податковий кодекс надає змогу зробити лізинг більш доступним та дешевим для компаній, підприємців та звичайних громадян щонайменше на 20-25%. Зокрема, набуває чинності норма, що дозволяє відносити на валові витрати сто відсотків платежів за програмами оперативного лізингу. Згідно з нормами закону «Про оподаткування прибутку підприємств», які діяли раніше, на валові витрати можна було відносити лише 50% таких платежів.

До того ж, відповідно до норм Податкового кодексу, отримуючи обладнання у фінансовий лізинг, майже за 3 роки можна амортизувати до 100% його вартості, обравши метод прискореного зменшення кінцевої вартості. Також, кодекс не забороняє відносити на податковий кредит сто відсотків ПДВ, сплаченого при купівлі у лізинг обладнання, що

зараховується до складу основних фондів. Ця норма дозволила здешевити послугу оперативного лізингу на 20%. До кінця минулого року закон «Про податок на додану вартість» прямо забороняв відносити на податковий кредит ПДВ від купівлі обладнання для передачі в оперативний лізинг. Лізингові компанії перекладали це навантаження на лізингоотримувача, тим самим підвищуючи вартість послуги.

Дані зміни дадуть змогу більш активно розвивати лізинговий ринок в Україні. Прирівнювання умов ведення бізнесу лізингових компаній і банківського кредитування створює прецедент справедливої конкуренції на ринку фінансових послуг та сприятиме його активному становленню, перш за все в інтересах споживачів небанківських фінансових послуг.

Отже, можна зробити висновок, що прямі та опосередковані видатки лізингоотримувачів завдяки новаціям Кодексу знизяться щонайменше на чверть, що дозволить значно ефективніше використовувати механізми лізингу для економічного зростання.

Висновок. Розглянуті у статті питання щодо ефективності лізингового фінансування дають змогу запропонувати теоретичні та методичні рекомендації по його використанню в сучасних економічних умовах. Активізація лізингової діяльності сприятиме збільшенню обсягів інвестицій в промисловість і, як наслідок, поліпшенню їх роботи, що є одним із факторів стабільності економіки країни.

Ефективність фінансування придбання обладнання за допомогою лізингу значно вище в порівнянні з позикою, більш того, є єдино можливим офіційним джерелом фінансування для підприємств завдяки більшій доступності. Умови лізингу є привабливішими, ніж ті, що пропонуються комерційними банками при кредитуванні.

Таким чином, на сучасному етапі розвитку ринкових відносин, лізинг в Україні є найбільш ефективним інструментом довгострокового фінансування при придбанні будь-якої техніки або обладнання. Впровадження лізингових операцій сприятиме оновленню основних фондів завдяки збільшенню доступу підприємств до зовнішніх джерел фінансування інвестицій, що дозволить оперативно модернізувати виробництво та направляти зекономлені кошти на інші потреби.

Література

1. Ладюк О.Д. Розвиток лізингу в Україні: переваги та недоліки/ О.Д. Ладюк // Финансы, учет, банки. – 2008. – Выпуск № 14. – С.59-66
2. Ларіонова К.Л. Можливості, проблеми та перспективи розвитку лізингу в Україні/ К.Л.Ларіонова, О.В. Яремчук // Наука й економіка. - 2007. - № 4. - С. 10-19.
3. Подік А.В. Використання лізингу як фінансового інструменту інвестування розвитку економіки/ А.В. Подік // Інвестиції: практика та досвід. - 2008. - № 9. - С. 5-8.

4. Ярошевич Н.Б. Переваги та недоліки лізингу як виду кредитування засобів виробництва в Україні/ Н.Б. Ярошевич // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.5. – С.241-246.
5. Башкатова С.В. Лізингове фінансування інноваційної діяльності в Україні / С.В. Башкатова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2007. – № 6. – С. 67-71.
6. Брус С.І. Розвиток ринку лізингових послуг в Україні/ С.І. Брус // Фінанси України. – 2008. – № 11. – С. 75-79.
7. 9. Соболь Л.В. Сутність лізингу як інструменту фінансування підприємств/ Л.В. Соболь // Бізнес-навігатор. – 2007. – № 12. – С. 96.
8. Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України// [Електроний ресурс] – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua>.
9. Налоговый кодекс Украины № 2756-VI от 2.12.2010 опубликованный в газете «Голос Украины», № 229-230 от 4 декабря 2010г.
10. Закон України «Про фінансовий лізинг» від 16.12.1997 р. №723/97-ВР зі змінами // Ліга Закон//[Електроний ресурс] – Режим доступу: — <http://www.liga.net>.